

ТРАНСКОРДОННА КОНВЕРГЕНЦІЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

УДК 332.122.54 : 339.926 : 330.341.1

Стельмащук А.М.,
д.е.н., професор, головний науковий співробітник
Подільський державний аграрно-технічний університет

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА, ПЕРЕДУМОВИ І ЗАСАДИ ТРАНСКОРДОННОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Stelmashchuk A.M.,
dr.sc.(econ.), professor, chief research fellow
Podolsky State Agricultural and Technical University

THE ESSENTIAL CHARACTERISTIC, PREREQUISITES AND PRINCIPLES OF TRANS-BOUNDARY CONVERGENCE BETWEEN UKRAINE AND THE EU

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світової економіки активізуються співвідносини економічних систем, відбувається об'єктивний процес посилення зростання продуктивних сил, що у свою чергу є відповідним каталізатором інтеграційних процесів у національних економічних системах. Інтеграція переходить від стадії стихійного процесу взаємозалежності національних економік до регулювання економічних процесів у масштабах інтеграційного господарського комплексу. При цьому ефективність регулювання значною мірою залежить від рівня розвитку та ефективної структури національних економічних, соціальних та правових систем. Відповідно збалансований процес формування ефективної структури національної економічної системи залежить від узгодженості інтересів на міжнародному рівні з іншими країнами, різними за ступенем розвитку та інтеграції до глобальної економічної системи. Тобто, для ефективної інтеграції необхідне зближення та взаємоприспосовування національних економічних систем.

Характерною рисою сучасного світового соціально-економічного розвитку є бурхлива динаміка інтеграційних процесів у світі та Європі, зокрема. Навіть ті країни, які не входять до складу інтеграційних об'єднань, неминуче відчувають на собі їх відчутний вплив. На європейському континенті таким інтеграційним угрупованням є Європейський Союз.

Однією з основних засад зовнішньої політики України визначено забезпечення інтеграції нашої держави до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в Європейському Союзі. Це пов'язано насамперед з тим, що Україна як європейська країна має спільну з Європою історію та сповідує спільні цінності разом із державами-членами ЄС.

Підписана Україною Угода про асоціацію ґрунтується на політичній асоціації між ЄС та будь-якою з країн-учасниць Східного партнерства. Основні частини Угоди присвячені ключовим реформам, економічному відновленню та зростанню, а також урядуванню та секторальній співпраці у сферах енергетики, транспорту, охорони довкілля, промисловості, соціального розвитку і соціального захисту, рівності прав, захисту споживачів, освіти, молоді та культури. Також Угода приділяє особливу увагу цінностям і принципам: демократії та верховенству права, повазі до прав людини та засадничих свобод, належному урядуванню, ринковій економіці та збалансованому розвитку. Тому для здійснення процесу конвергенції між Україною і ЄС перед нашою державою поставлені важливі завдання, виникають нові проблеми, які потребують від неї активної участі в їх вирішенні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд проведених досліджень і публікацій підтверджує, що теорії конвергенції беруть свій початок від неокласичних теорій розвитку, прихильниками яких є Я. Тінберг, Дж. Гелбрейт, П. Сорокін, У. Ростоу, Ж. Фурастьє, О. Флехтхейм, Г. Маркузе, Р. Хейлбронер, Ю. Хабермас, Д. Рікардо, Р. Солоу, Т. Сван, Дж. Бортс, Дж. Стейн та ін.

Проблематиці конвергенції приділяється значна увага як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Зокрема, значний внесок у розробку питання зробили А.А. Сишук [1], Т. Ковалік [2],

Н. Ландрет, Д.С. Коландер [3], Дж. Гелбрейт [4], В. Бакінгем [5], М. Маріні [6], О.В. Булатова [7], М.М. Корнев [8], Е.Ю. Вінокуров [9] та інші.

За результатами дослідження встановлено, що у 90-ті роки ХХ ст. та на початку ХХІ ст. виник принципово новий напрям дослідження регіональної динаміки (у США та країнах Європи) – математично обґрунтовані дослідження швидкості зближення (конвергенції) основних соціально-економічних індикаторів розвитку регіонів.

Аналізуючи і позивно оцінюючи результати проведеного вивчення досліджуваної проблеми, необхідно відмітити наявність окремих невирішених питань, зокрема пов'язаних із забезпеченням комплексного підходу щодо визначення передумов, засад і сутності транскордонної конвергенції між Україною та ЄС.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сутності поняття «конвергенція», встановлення передумов і засад транскордонної конвергенції між Україною та ЄС і обґрунтування окремих практичних пропозицій щодо розробки моделі транскордонної конвергенції окремих регіонів України і Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «конвергенція» запозичене із природознавства, де воно використовується для пояснення виникнення в процесі еволюції у відносно далеких груп організмів спільних рис у будові та функціях унаслідок їхньої життєдіяльності за подібних умов навколишнього середовища. Так, словник іноземних мов виокремлював основну особливість конвергенції, яка пов'язана з набуттям подібної будови і функцій неспорідненими організмами, які мають різне походження, внаслідок їх пристосування до умов подібного середовища проживання [10, с. 317].

Зарубіжні економісти та соціологи (Я. Тінберген, Е. Гідденс, Дж. Сакс та ін.) застосували цей термін до аналізу явищ суспільного життя, стверджуючи, що різні економічні системи під впливом сучасного індустріального розвитку набувають спільних рис, зближуються, зливаються у «змішане суспільство», яке втілює наявні у них переваги [1, с.168; 11].

Аналіз джерел економічної літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до теоретичного обґрунтування сутності поняття «конвергенція». Встановлено, що в економічній теорії вперше це поняття з'явилося ще у 1940–50-х роках та було запозичене із теорії систем і конвергенції [12, с. 50]. Виявлено, що хоча над трактуванням сутності зазначеного явища працювало не одне покоління видатних науковців, тогочасна дефініція терміну «конвергенція» майже не відрізняється від теперішньої. Відтак, найбільш поширеною можна вважати дефініцію, в якій використовуються слова «наближення», «подібність» чи «уподібнення», які вживають під час аналізу соціально-економічного простору окремих країн [12].

Що ж стосується самої теорії конвергенції, то вона розвивалась досить неоднозначно. У повоєнні роки, що характеризувалися становленням блоку капіталістичних та блоку централізовано планових економік, дискусія про конвергенцію проходила у руслі подібності цих двох систем [13, с. 25].

Упродовж кілька десятиліть виникали різні концепції, підходи та теорії, які характеризували конвергенцію у розрізі поточних змін тогочасної економіки. Така тенденція одночасно торкалася як питання порівняння капіталістичних економік з соціалістичними, так і порівняння лише економік капіталістичних країн в контексті концепції добробуту держави [3, с. 25]. В результаті поняття «конвергенція» описувало ті зміни, що відбувалися в суспільно-економічній сфері досліджуваних країн. До цього періоду можна віднести:

1) технологічний варіант «конвергенції» американця Дж. Гелбрейта, який пов'язував майбутнє індустріальної системи з конвергенцією двох систем. У своїй теорії до проблеми конвергенції двох систем він підходив з погляду розмірів виробництва, його техніко-організаційної сторони та ігнорував відмінності у сферах власності. Він зазначав, що ніщо не надасть кращої можливості зазирнути у майбутнє індустріальної системи, ніж встановлення факту конвергенції. Неминучість «конвергенції» Дж. Гелбрейт пояснював тим, що великі масштаби сучасного виробництва притаманні розвинутих капіталістичним і соціалістичним країнам, потребують «приблизно схожої системи планування і організації» [4]

2) голландський варіант трактування процесу «конвергенції» Я. Тінбергена, який представлений як «сприйняття» певних принципів і «переборення» інших, що у результаті призведе до наближення систем «Сходу і Заходу» і, як наслідок, до виникнення «змішаної системи», яка уможливить досягнення суспільного оптимуму [13];

3) соціологічна аргументація «конвергенції» П. Сорокіна, яка полягає у визначенні спільних рис двох систем в галузі виховання, освіти, культури, мистецтва, науки тощо [13];

4) американське трактування конвергенції В. Бакінгема, який вбачав у ній «єдиний загальний економічний лад» на капіталістичній основі [5].

Незважаючи на різноманітність підходів та трактувань теорії «конвергенції» того часу, більшість теоретиків «конвергенції» пропагували ідею зближення соціалізму і капіталізму, під якою насправді мали на увазі поглинання соціалізму капіталізмом.

Ближче до 80-х років минулого століття конвергенція в економічних дослідженнях набула значно вужчого значення, що пояснюється виникненням неокласичної теорії Р. М. Салоу та її подальшим

модифікуванням, яка звернула увагу економістів на проблематику зіставлення рівнів виробництва бідних та багатих країн. Економічний словник розглядає конвергенцію як термін, що використовується в економіці для визначення зближення різних економічних систем, економічної та соціальної політики різноманітних країн [14].

Корольчук Л.В., підтримує пропозицію щодо поглиблення процесів зближення чи нівелювання різниці між країнами [15, с.193].

За твердженням Рогача О.І., конвергенція – це зменшення розриву (зближення) в показниках економічного розвитку між національними державами [16, с. 154]. За такого підходу конвергенція між регіонами визначається як зближення показників економічного розвитку регіонів.

Представники неокласичної теорії економічного зростання Р. Солоу, Т. Сван, Д. Зверев, Є. Коломак, М. Кизим, О. Гейман, О. Верстяк та ін. характеризують конвергенцію як процес нарощення більшими темпами показників економічного зростання в економічно відсталих регіонах порівняно з високо розвинутими, що дозволить у перспективі зблизити рівень розвитку регіонів між собою. За підходом російських дослідників Зверєва Д.В., Коломак Є.А. конвергенція визначається як процес зближення економічних параметрів до певного рівня [17].

За наведеного підходу, важливим для дослідження конвергенції є встановлення критеріїв, тобто порогових значень параметрів конвергенції. Такими параметрами можуть бути критерії, які були визначені в Угоді про заснування ЄС і відповідно до яких здійснюється вступ до союзу нових членів.

Конвергенція забезпечується наближенням слаборозвинутих регіонів до сильно розвинутих за рахунок підвищення рівня розвитку менш розвинутих регіонів

Дослідники Вахович І.М і Ропотан І.В ділять конвергенцію за напрямками: на додатню (конвергенція забезпечується наближенням слаборозвинутих регіонів до сильно розвинутих за рахунок підвищення рівня розвитку менш розвинутих регіонів) і від'ємну (конвергенція забезпечується наближенням сильно розвинутих регіонів до слаборозвинутих за рахунок зменшення рівня розвитку більш розвинутих регіонів) [18].

Розглядаючи конвергенцію регіонів з позиції транскордонного співробітництва, встановлюємо, що під конвергенцією транскордонного співробітництва регіонів країни будемо розуміти явище, що характеризує зближення рівнів розвитку регіонів між собою за визначеними критеріями та у відношенні до еталону, що зумовлює посилення інтеграційних процесів і забезпечує створення нового, більш прогресивного типу організації соціо-еколого-економічних відносин.

Обґрунтування теорій та систематизація підходів до дослідження явища конвергенції дозволяє виокремити типологію регіональної конвергенції за різними ознаками:

– Н. Мікула зосереджує дослідження на конвергентності регіонів як всередині країни, так і прикордонних регіонів сусідніх країн, які формують транскордонний регіон [19, с. 84], що є досить важливим в умовах інтеграційних процесів;

– Л. Мельник [20] справедливо акцентує увагу на доцільності досягнення рівноважного стану (steady state), до якого повинні прямувати усі регіони з метою забезпечення конвергентності розвитку за трьома параметрами: соціальними, економічними та екологічними. Ми поділяємо думку автора про доцільність зближення рівнів розвитку регіонів не лише за економічними параметрами, а й соціальними та екологічними;

– І. Комарницький, В. Підгірна дослідження явища конвергенції здійснюють через вивчення інтеграційних процесів та аналіз конвергенції параметрів, які є індикаторами ефективності відтворювальної структури регіонального спектру національної економіки [21];

– А. Мельник розглядає конвергенцію розвитку регіонів України з позиції збалансованості структур економіки всередині регіонів, акцентуючи увагу на необхідності застосування системного підходу до розгляду регіону в контексті їх секторальної, технологічної, відтворювальної, галузевої, територіальної та зовнішньоекономічної структури та просторової, структурно-системної, організаційно-функціональної та управлінської трансформації [22, с. 117];

– Л. Євстігнєєва та Р. Євстігнєєв обґрунтували суть конвергенції через призму будови складної системи, де кожна автономія проявляється у комплексі відцентрових сил, а кожна взаємодія автономних структур всередині єдиної системи і є конвергенцією або комплексом центробіжних сил, які зближують окремі складові і тим самим виявляють альтернативність автономій. Дослідження будь-яких внутрісистемних взаємодій, за словами авторів, в аспекті конвергентності відкриває нам альтернативні, полюсні структури, соціальне напруження навколо яких формує енергію перетворень, необхідну для їх саморозвитку.

Поняття конвергентності як центробіжної взаємодії структурних компонентів системи повинне бути доповнене акцентом на те, що за своїми механізмами конвергенція є суб'єктне, інституціональне явище. Воно передбачає усвідомлення подолання центробіжної природи всякої автономії. Таким чином, конвергенція є не тільки результатом розвитку цивілізації, не тільки його умовою, але й алгоритмом [23].

Проведений огляд спроб трактування конвергенції представниками різних напрямів економічної теорії дозволяє зазначити, що існуючі визначення цього поняття мають фрагментарний характер, який стосується лише окремих аспектів змін сучасних економік, наприклад: конвергенції (подібності)

зростання і/або економічного розвитку, конвергенції (уподібнення) систем і/або фінансових ринків, конвергенції (зближення) моделей капіталізму, конвергенції (уніфікації) стилів життя і моделей споживання, а також конвергенції (схожості) управління адміністративною державою між країнами світової економіки. Саме тому відсутні дефініції, а також їх систематика, які б реагували на цілісні (холічні) зміни, що відбуваються в економіках порівнюваних груп країн [11].

Сучасна інтеграція національних економічних систем, спираючись на неекономічні галузі суспільних наук, відносить конвергенцію до взаємного наближення країн з урахуванням сфери існування індивіда та суспільства, що й репрезентує сучасний інтердисциплінарний підхід до конвергенції. Головною особливістю такого підходу є набуття схожої будови і функцій неспорідненими організаціями, тобто які мають різне походження внаслідок пристосування до умов схожого середовища проживання [6].

У рамках сучасного підходу поширення набули дві концепції конвергенції – так звані бета- та сигма- конвергенції.

Концепція бета-конвергенції визначає конвергенцію як процес «нарощування», при якому країни з нижчим рівнем розвитку мають більш високі темпи економічного зростання.

Другий тип конвергенції, тобто сигма-конвергенція, визначається як зменшення в часі дисперсії розподілу ВВП на душу населення або іншого показника доходу по виборці країн або регіонів [24, с. 1]

Незважаючи на те, що комплексний аналіз регіональних інтеграційних процесів між окремими країнами світу, який характеризуються різним ступенем глибини та швидкості, виступає пріоритетним явищем, яке потребує вивчення та опису, в науковій економічній літературі немає єдиного підходу до визначення основних індикаторів, показників та критеріїв виміру економічної конвергенції.

Конвергенція в економічних відносинах у міжнародному поділі праці означає синхронізацію основних макроекономічних параметрів, зумовлених структурою різних за рівнем розвитку економічних систем, що адаптуються до умов єдиної для всіх глобальної економічної системи, тобто відбувається диференціація структури світової економіки шляхом поділу цілого на різноманітні форми і шаблі розвитку.

Критерії конвергенції у цьому розрізі представляють програмно-цільові орієнтири, максимальна відповідність яким дозволяє країнам реалізувати багатовекторну інтеграцію з безліччю країн одночасно в різних формах і на паритетних засадах [8, с. 2]. Отже, сьогодні економічна конвергенція, яка оцінює ступінь наближення економіки окремої країни чи груп країн, виступає специфічним показником готовності їх до інтегрування у світовий економічний простір.

З урахуванням сучасного підходу до конвергенції, який включає особливості сфери існування індивіду та суспільства, базовими макроекономічними показниками, що визначають ступінь конвергенції можна вважати: ВВП на душу населення; темпи зростання ВВП за рік; частка зовнішнього боргу у ВВП; середньорічний рівень інфляції; зовнішньоторговельний оборот (по відношенню до ВВП); відсоткова частка в світовому експорті; індекс споживчих цін, % до попереднього року; міграційне сальдо [25, с. 10; 26, с. 168].

Кожний із вищезазначених індикаторів лише фрагментарно оцінює рівень схожості країн, тому розрахунок та порівняння показників країни, що інтегрується, та інтегрованих країн повинен проводитися у динаміці. А для впевненості у правильності висновків можна за даними макроекономічними показниками скласти інтегральну матрицю конкурентоспроможності, інтегральний показник якої відобразить реальне місце країни щодо угруповання.

Оцінюючи ступінь наближення економік, використовують поняття реальної та номінальної конвергенції. Перша визначається за величиною реального ВВП на душу населення (повинні зникати відмінності в рівнях добробуту країн перехідного типу та розвинених країн Європи) [26, с. 168], друга – за сукупністю п'яти критеріїв, які були сформульовані в Маастрихтському договорі та Протоколі № 6 до нього, де було визначено, що:

- країна повинна мати рівень інфляції, який не перевищує більш ніж на 1,5 % середній показник для трьох країн з найнижчими темпами інфляції;
- країна повинна мати дефіцит бюджету, що не перевищує 3 % ВВП;
- державний борг не повинен перевищувати 60 % ВВП;
- відсоткова ставка не повинна перевищувати рівень, середній для трьох країн з найнижчими темпами інфляції, більш ніж на 2 відсоткові пункти;
- країна повинна брати участь у системі спільного регулювання коливання валютних курсів не менше 2 років без девальвації [11].

Проте, зазначені критерії не можуть вважатися універсальними, адже процеси економічної конвергенції, які було необхідно прискорити з метою валютного об'єднання Європи, мали відносно штучний і суто керований характер. Більш того, описані критерії конвергенції є номінальними показниками, які більшість економістів вважають ані необхідними (оскільки країни з різними темпами інфляції можуть мати подібні структури економік), ані достатніми (оскільки країни з подібними темпами інфляції можуть мати різні структури економік) для створення справно функціонуючої інтеграційної структури [1, с. 4].

Отже, сучасна наукова спільнота для оцінки інтеграційних процесів використовує комплексно певні статистичні елементи кількісного та якісного характеру, які й складають загальну систему показників економічної інтеграції та дозволяють оцінити ступінь конвергенції досліджуваної структури. Така система показників включає поряд з індикаторами глобальної інтеграції значну кількість абсолютних, відносних, структурних та інших показників вимірювання регіональної економічної інтеграції, що пояснюється зростанням важливості внутрішньорегіональної торгівлі.

В умовах адміністративно-економічної реформи економічний комплекс держави розглядається як інтегрована система регіональних, господарських комплексів, кожен з яких з певною часткою автономності в рамках загальнодержавних законів функціонує як цілісна територіально-економічна одиниця. В даний час, в умовах децентралізації основна господарська діяльність переорієнтовується в регіони. Регіонам надається право самостійно вирішувати економічні проблеми, в рамках національного законодавства встановлювати міжрегіональні зв'язки і зв'язки з іноземними державами. Кожен регіон України, в тому числі і прикордонний, має притаманні йому підходи до використання природних ресурсів, особливості їх розміщення, національні та історичні риси, свою структуру господарства, рівень економічного розвитку, спеціалізацію [26, с. 170]. Їх збалансований соціально-економічний розвиток сприяє забезпеченню економічної незалежності країни та підвищенню її конкурентоспроможності серед інших країн.

В той же час самоізоляція національної економіки в будь-якому випадку означає втрату зовнішніх по відношенню до неї позитивних передумов та факторів розвитку, суперечить закону комплексного розвитку продуктивних сил, призводить до саморуйнування національної господарської системи держави навіть без стороннього втручання. Тому особливо важливо прикордонним регіонам інфраструктурно підготуватися до конвергенції в ЄС.

Основними засадами комплексного соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів є:

- оптимальне економічне й екологічно виправдане використання ресурсів регіону;
- раціональна галузева і територіальна структура господарства, яка повинна відповідати соціальним та екологічним умовам;
- тісний взаємозв'язок із суміжними територіями сусідніх держав та необхідність координації їх програм соціально-економічного розвитку.

Якщо буде забезпечена вдала інтеграція господарської системи України у міжнародну економіку, то це дозволить не тільки отримати високий економічний ефект, але й зберегти суспільно-економічну формацію із соціально-орієнтованою економікою.

Регіональний аспект функціонування економіки є інтегруючим, оскільки саме в регіонах створюються передумови і засади сталого економічного розвитку просторових територій, які в кінцевому результаті зумовлюють зростання держави. У зв'язку з цим постає завдання концентрації уваги на тих аспектах, де подальша неузгодженість робить проблематичними не тільки ефективну прикордонну співпрацю, але і регіональний розвиток взагалі.

Першою проблемою є термінологічна та понятійна невизначеність в українському законодавстві, зокрема щодо термінів "регіон" і "прикордонний регіон". В Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» регіон визначається як другий рівень після держави, тобто: область. Проте, вже в проекті Закону про територіальний устрій України конкретизуються поняття «регіону», де він визначається як адміністративно-територіальна одиниця, утворена з метою здійснення державної політики щодо збалансованого розвитку територій, забезпечення реалізації спільних інтересів жителів районів та міст-районів, що входять до його складу, та надання населенню визначених законом спеціалізованих та високоспеціалізованих адміністративних, соціальних та культурних послуг, які об'єктивно не можуть бути надані у районах та містах-районах [2]. Отже, регіон – це адміністративно-територіальна одиниця, яка визначається певними характеристиками (культурними, демографічними, економічними або іншими), котрі відрізняють її від інших територій держави.

Регіони Європейського Союзу на сьогодні вже не сприймаються лише як звичайні адміністративно-територіальні одиниці (об'єднання), а характеризуються існуванням обраних регіональних урядів з конституційним статусом, законодавчими повноваженнями й високим ступенем автономії [4]. Регіон – (француз. Region, від лат. Region – область, район) – територія, яка відрізняється від інших територій за низкою ознак і характеризується певною цілісністю та взаємопов'язаністю її складових елементів. Є ключовим поняттям в регіоналістиці, регіонології, регіональній економіці, регіональній науці, регіонознавстві. Регіони виділяються з території відповідно до певних цілей і завдань, найголовнішою з яких є управління розвитком регіону. Регіони можуть бути будь-якого розміру – від міста (або району у великому місті) до величезних регіонів всередині континенту [7, с. 212].

Прикордонний регіон – регіон, для якого визначальним є наявність державного кордону та характеризується широкими можливостями міжрегіонального та транскордонного співробітництва із сусідніми регіонами та державами [9, с. 7].

Дослідження прикордонних регіонів можна проводити на різних рівнях. Прикордонний регіон вчені-економісти визначають як адміністративно-територіальну одиницю, що знаходиться на наступному після державного рівні та розташовану безпосередньо вздовж державного кордону. Це визначення базується на визначенні поняття "region", що його було запропоновано Асамблеєю

Європейських Регіонів. "Регіон – це територіальна одиниця-суб'єкт публічного права, сформована на рівні, який є безпосередньо нижчим після державного, і наділена правом політичного самоврядування. Регіон визнаватиметься національною конституцією або законодавством, яке гарантує його автономію, самобутність, владні повноваження та організаційну структуру" [14].

Завдяки підвищенню ролі прикордонних регіонів на світовій арені збільшуються повноваження місцевих влад, розширюється їх компетенція у співробітництві з органами влади відповідних територій сусідніх країн. Прикордонне співробітництво дає змогу вирішити конкретні економічні та соціальні питання безпосередньо для прикордонних областей, зокрема поступово долати нижчий рівень економічного розвитку цих периферійних територій.

Для дослідження економіки прикордонних регіонів використовують системно-структурний підхід, який передбачає поетапне дослідження окремих складових з поступовим їх поєднанням в цілісний господарський комплекс прикордонного регіону, як складового елементу інтегрованої регіональної економічної системи держави.

В економічній енциклопедії зазначено, що: "Системно-структурний підхід в економічному дослідженні – загальний принцип пізнання економічних систем, що передбачає виділення основних підсистем та їх елементів, комплексу внутрішніх і сталих зв'язків між ними (а отже, структури, що визначає закони розвитку певної системи) відповідно до певних вимог, головною з яких є цілісність" [19, с. 385].

Показником впливу державних кордонів на залучення регіону до міжрегіональних економічних зв'язків може слугувати коефіцієнт відкритості економіки регіону ($K_{ер}$), розрахований за формулою:

$$K_{ер} = [0,5 \times (ЗОТ + ЗОП + ОИ)] \div ВВП_{рег} \times 100 \%,$$

де $ЗОТ$ – зовнішній оборот товарів,
 $ЗОП$ – зовнішній оборот послуг,
 $ОИ$ – оборот довгострокових іноземних інвестицій,
 $ВВП_{рег}$ – валовий внутрішній продукт регіону.

Розраховані за цією формулою показники визначають рівень інтенсивності залучення регіону до міжрегіонального співробітництва [16].

Одна з найактуальніших проблем міжнародної співпраці в царині прикордонних взаємовідносин України — транскордонне співробітництво (ТКС). Поглиблення і вдосконалення транскордонного співробітництва дозволить активізувати господарську діяльність, особливо на периферійних територіях, підвищити конкурентоспроможність за рахунок об'єднання природно-ресурсного потенціалу сусідніх з Україною територій країн-членів Євросоюзу [16].

Механізм практичної організації і здійснення транскордонної співпраці дозволяє більш раціонально й ефективно реалізувати переваги України у сфері зовнішньо-економічної діяльності між прикордонними регіонами України та сусідніх держав.

Поняття транскордонного співробітництва в сучасному його розумінні виникло відносно недавно — в середині минулого століття, коли регіони країн Європи почали відігравати самостійну роль у міжнародних відносинах, їм надавались ширші права у здійсненні міжнародного співробітництва на локальному рівні. Внаслідок цього виникла і пропагується концепція «Європи регіонів», де основну роль відіграють вже не держави, а окремі регіони, важливою складовою розвитку яких є транскордонне співробітництво.

Для реального сприйняття і подальшого розгляду означеної проблематики доцільно навести відповідний інструментарій термінології щодо транскордонного співробітництва. Це зокрема:

– Регіон – одна чи кілька межуючих адміністративно-територіальних одиниць держави, де чинним законодавством встановлено певний механізм економічних та інших взаємовідносин.

– Міжрегіональне (міжтериторіальне) співробітництво – спеціальна система взаємодії між регіонами, що не мають спільного кордону (зокрема такими, які взагалі не прилягають до державного кордону), де характер взаємодії в рамках чинного законодавства і міжнародних актів також визначається відповідно до Мадридської Конвенції спільними рішеннями регіональної й місцевої влади.

– Прикордонне співробітництво – погоджені дії місцевої влади, постійних жителів, юридичних осіб і визначених об'єктів (у т.ч. перетинання кордону за спрощеними правилами), дозволені у визначеній зоні (найчастіше від 15 до 50 км) по обидва боки міждержавного кордону, також відповідно до національного законодавства і міждержавних угод (наприклад, прикордонна торгівля).

Сьогодні в Європі транскордонне співробітництво розглядається як один з інструментів створення Європи без внутрішніх кордонів. Розширення ЄС пропонує нові можливості для розбудови транскордонного співробітництва за умови розвитку відповідних інструментів його стимулювання [26].

У європейських правових актах транскордонне співробітництво трактується як спільні дії в контексті розвитку добросусідських відносин між територіальними общинами або органами влади, які

здійснюють свої функції в межах місцевості або регіону і визначаються як такі внутрішнім законодавством відповідної держави.

Таким чином, йдеться, насамперед, про взаємні контакти між органами місцевого самоврядування або місцевими органами державної влади. Ця обставина є принциповою при оцінці стану та визначенні шляхів подальшого розвитку транскордонного співробітництва.

Єврорегіон – організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво.

Суб'єкти транскордонного співробітництва – територіальні громади, їх представницькі органи, місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади інших держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законодавством та угодами про транскордонне співробітництво.

Угода про транскордонне співробітництво – угода між суб'єктами транскордонного співробітництва, яка регламентує правові, організаційні, економічні та інші аспекти цього співробітництва.

Учасники транскордонного співробітництва – юридичні та фізичні особи, громадські організації, що беруть участь у транскордонному співробітництві.

Спільні проекти (програми) – комплекс заходів суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, спрямованих на розв'язання конкретних спільних завдань та задоволення інтересів територіальних громад.

У «Методичних рекомендаціях щодо транскордонного співробітництва місцевих і регіональних влад в Європі», виданих Радою Європи, зазначається, що основоположний принцип транскордонного співробітництва полягає в тому, щоб створювати зв'язки та договірні міжрегіональні та міждержавні відносини. При цьому необхідно особливо підкреслити той факт, що при реалізації будь-якої форми транскордонного співробітництва загальними вимогами є дотримання національних законодавств і повага міжнародних зобов'язань держав, до яких належать територіальні общини або власті, що є суб'єктами договірних відносин про транскордонне співробітництво.

За сучасних умов розвитку інтеграційних процесів транскордонне співробітництво має можливість прискорювати процеси вирівнювання якості життя населення прикордонних територій до середньоєвропейського рівня та сприяти досягненню вільного руху товарів, людей і капіталів через кордон. Воно також сприяє мобілізації місцевих ресурсів та підвищенню ефективності їх використання, робить можливим об'єднувати зусилля для вирішення спільних проблем у транскордонному регіоні [26].

Нами розроблено пропозиції щодо створення на базі Подільського державного аграрно-технічного університету МОН України регіонального інноваційного Центру (ХАБ - Поділля) для забезпечення конвергенції регіонів Придністров'я України до прикордонних регіонів Молдови, Румунії, Польщі, Угорщини, Словаччини.

Інноваційний центр "ХАБ – Поділля" є науковим структурним самодостатнім підрозділом Подільського державного аграрно-технічного університету без права юридичної особи. Він створюється як добровільне договірне об'єднання суб'єктів освіти, науки, господарювання і влади з метою розробки, організації, координації та контролю процесу виконання проектів Інноваційного Центру.

Ядром Інноваційного Центру є науковий відділ, факультети і кафедри Подільського державного аграрно-технічного університету, в якому формуються галузеві інноваційні технологічні платформи і розробляються інноваційно-інвестиційні проекти.

На базі коледжів Університету: Кам'янець-Подільського, Ново-Ушицького, Шепетівського коледжів Хмельницької області; Кіцманського і Хотинського Черівецької області; Буцацького Тернопільської області; Снятинського Івано-Франківської області формуються регіональні інформаційно-аналітичні підрозділи Інноваційного Центру для поширення в регіонах інформації про мету і завдання Інноваційного Центру та пропонування для впровадження інноваційно-інвестиційних проектів;

Основною метою створення Інноваційного Центру є сприяння процесу конвергенції регіонів Придністров'я України (Хмельницької, Тернопільської, Чернівецької та Івано-Франківської областей) до окремих прикордонних регіонів Молдови, Румунії, Польщі, Угорщини, Словаччини.

Цілями Інноваційного Центру є:

- розвиток спільної інноваційно-інвестиційної, наукової, науково-дослідницької, науково-технічної, освітньої, виробничої діяльності; реалізація інноваційних та інвестиційних проектів;
- створення широкої міжнародної інфраструктури по реалізації продукції та послуг; створення дієвої маркетингової політики; налагодження тісних міжнародних зв'язків; створення нових видів продукції на основі прогресивних технологій та інноваційних проектів;
- здійснення повного комплексу заходів, спрямованих на створення необхідної функціональної інфраструктури;
- формування забезпечувального кадрового потенціалу і належного рівня компетентності задіяних фахівців;

- впровадження механізмів інтенсифікації процесів розроблення, виробництва та впровадження наукоємної, конкурентоспроможної продукції на внутрішні та зовнішні ринки;
  - координація наукової, інноваційної, виробничої та комерційної діяльності засновників і партнерів Інноваційного Центру;
  - організація і здійснення заходів щодо розвитку міжнародного та вітчизняного співробітництва у сфері інноваційної діяльності;
  - сприяння залученню іноземних інвестицій;
  - інформаційно-методичне, правове та консалтингове забезпечення діяльності;
  - залучення і використання у своїй діяльності ризикового (венчурного) капіталу, підтримка наукоємного бізнесу;
  - залучення студентів, магістрів, випускників та науковців Університету до виконання робіт з реалізації проектів Інноваційного Центру;
  - організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, необхідних для реалізації проектів Інноваційного Центру;
  - захист інтересів засновників та партнерів інноваційного Центру в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також у відносинах з іншими суб'єктами господарювання;
- Функціями Інноваційного центру є:
- розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності;
  - ефективне та раціональне використання наявного наукового потенціалу;
  - розвиток матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень;
  - впровадження проектів на вітчизняному та закордонному ринках, залучення інвестицій в бюджет області;
  - реалізація власних інноваційних проектів, впровадження інноваційних науково-дослідних робіт у виробництво;
  - створення наукоємного об'єднання з конкурентною продукцією та технологіями на міжнародних ринках;
  - створення нових видів інноваційного продукту, здійснення заходів щодо їх комерціалізації, організація та забезпечення виробництва наукоємної, конкурентоспроможної на внутрішніх і зовнішніх ринках інноваційної продукції;
  - інформаційно-методичне, правове та консалтингове забезпечення, надання патентно-ліцензійної допомоги;
  - залучення студентів, випускників, аспірантів, науковців та працівників наукових закладів до розроблення і виконання проектів наукового парку;
  - організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, необхідних для розроблення і реалізації проектів наукового парку;
  - залучення і використання у своїй діяльності ризикового (венчурного) капіталу, підтримка наукоємного виробництва;
  - захист та представництво інтересів засновників і партнерів наукового парку в органах державної влади та органах місцевого самоврядування;
  - розвиток міжнародного і вітчизняного співробітництва у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, сприяння залученню іноземних інвестицій; виконання інших функцій, не заборонених законодавством України.
- Основні напрями діяльності є:
- технології органічного виробництва, що забезпечують випуск екобезпечної продукції харчування;
  - енергоефективні технології на основі відновлювальних та альтернативних джерел енергії;
  - забезпечення багатофункціонального розвитку сільських територій;
  - екозабезпечувальне відтворення родючості сільськогосподарських земель;
  - оптимізація галузевої структури та інтенсифікація виробництва селянських і фермерських господарств;
  - розвиток ринку продукції дрібнотоварних виробників сільськогосподарської продукції.
- Завданнями Інноваційного Центру є:
- організувати при факультетах і випускних кафедрах Університету інноваційно-технологічні платформи за напрямками їх діяльності із залученням до спільної роботи інноваційно активних науковців і практиків інших закладів та суб'єктів господарювання для розробки і впровадження інноваційно-інвестиційних проектів;
  - розробити інструменти та механізми організації і здійснення транскордонного співробітництва, використання засад регіональної, національної та міжнародної кооперації у галузі інноваційної наукової діяльності;
  - сформувати Банк інноваційних ідей, пропозицій та проектів, обґрунтувати механізми здійснення трансферу технологій та забезпечення комерціалізації наукових розробок для збільшення

обсягу фінансових надходжень до бюджету ПДАТУ, сприяння зміцненню іміджу Університету як провідного інноваційного науково-освітнього центру у регіоні.

Для організації роботи Інноваційного Центру сформовано структуру і перелік інноваційно-інвестиційних проектів (табл. 1).

Таблиця 1

Структура і перелік інноваційно-інвестиційних проектів Інноваційного Центру

№ п/п	Теми проектів
Проекти направлені на вирівнювання потенціальних можливостей регіонів	
1	Виробництво безпечних та високоякісних харчових продуктів з біологічної сировини
2	Створення регіонального енергетичного модуля на біомасі
3	Забезпечення багатофункціонального розвитку сільських територіальних громад
4	Організація органічного сільськогосподарського виробництва
Проекти направлені на поглиблення транскордонного співробітництва	
1	Розвиток транскордонного плодоовочевого кластеру «Дитяче харчування»
2	Розвиток транскордонного молокопродуктового кластеру «Дитяче харчування»
3	Спільне освоєння транскордонних ринків продовольчої продукції
4	Формування транскордонного ринку праці
Проекти направлені для участі в конкурсі за грановою програмою «Горизонт 2020»	
1	Безпека продуктів харчування
2	Усталене сільське господарство
3	Використання потенціальних можливостей біоекономіки
4	Безпечне, чисте і раціональне використання енергії

Джерело: авторська розробка

Реалізація представленої структури проектів сприятиме ціленаправленому і поступовому здійсненню процесу конвергенції українських регіонів до європейської спільноти.

Висновки з проведеного дослідження. 1. Однією з основних засад зовнішньої політики України є конвергенція нашої держави до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в Європейському Союзі.

2. Конвергенція в економічних відносинах у міжнародному поділі праці означає синхронізацію основних макроекономічних параметрів, зумовлених структурою різних за рівнем розвитку економічних систем, що адаптуються до умов єдиної для всіх глобальної економічної системи.

3. Економічна конвергенція, яка оцінює ступінь наближення економіки окремої країни чи груп країн, виступає специфічним показником готовності їх до інтегрування у світовий економічний простір.

4. Конвергенція транскордонного співробітництва регіонів характеризує зближення рівнів їх розвитку між собою за визначеними критеріями та у відношенні до еталону, що зумовлює посилення інтеграційних процесів і забезпечує створення нового, більш прогресивного типу організації соціо-еколого-економічних відносин.

5. Для оцінки ступеня наближення економік регіонів використовують поняття реальної та номінальної конвергенції. Реальна конвергенція визначається за величиною реального ВВП на душу населення.

Номінальна конвергенція встановлюється за сукупністю таких п'яти критеріїв, які були сформульовані в Маастрихтському договорі:

- країна повинна мати рівень інфляції, який не перевищує більш ніж на 1,5% середній показник для трьох країн з найнижчими темпами інфляції;
- країна повинна мати дефіцит бюджету, що не перевищує 3% ВВП;
- державний борг не повинен перевищувати 60% ВВП;
- відсоткова ставка не повинна перевищувати рівень, середній для трьох країн з найнижчими темпами інфляції, більш ніж на 2 відсоткові пункти;
- країна повинна брати участь у системі спільного регулювання коливання валютних курсів не менше 2 років без девальвації.

6. Запропоновано модель конвергенції окремих регіонів України і Європейського Союзу на основі використання науково-виробничого потенціалу вищого навчального закладу шляхом створення в ньому спеціального Інноваційного Центру.

Література

1 Сищук А.А. Економічна конвергенція: європейський контекст для України / А.А. Сищук, К.Ю. Деделюк, Л.І. Мотовильська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2008. – № 6. – С. 168-172.

2 Kowalik T. Współczesne systemy ekonomiczne: powstawanie, ewolucja, kryzys / T. Kowalik. – Warszawa: Wyd. WSPiZ im. L. Koźmińskiego, 2000. – 355 p.

3. Landreth H. Historia myśli ekonomicznej / H. Landreth, D. Colander. – Warszawa: Wyd. Naukowe PWN, 2012 (copyright 2005). – 595 p.
4. Гэлбрейт Д. Новое индустриальное общество / Д. Гэлбрейт. – М., 1969. – 453 с.
5. Bakingham W.S. Theoretical Economic Sitems. A Comparative Analis / W.S. Bakingham. – N.Y., 1958. – 484 p.
6. Marini M. Convergence of candidate countries to European Union: an analysis on industrial production using dynamic factor model / M. Marini. – Working papers and studies, European Commission, 2004. – 11 p.
7. Булатова О.В. Методичні підходи дослідження торгово-економічної складової регіональних економічних процесів / О.В. Булатова // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: сб. науч. трудов. – Стамбул-Донецк: ДонНУ, РФ НИСИ, 2010. – С. 82–86.
8. Корнев М.М. Методи дослідження конвергенції економічних систем [Електронний ресурс] / М.М. Корнев. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2012_1/files/EC112_03.pdf.
9. Система индикаторов евразийской интеграции / [Е.Ю. Винокуров, А.М. Либман, Ф. Ломбарджи, Н.В. Максимчук]. – Алматы, 2009. – 160 с.
10. Словарь иностранных слов / [под ред. И.В. Лехина, С.М. Локшиной, Ф.Н. Петрова, Л.С. Шаумяна]. – 6-е изд., перераб. и доп. – М. : Советская энциклопедия, 1964. – 784 с.
11. Джалилов О.О. Економічна конвергенція як показник інтегрованості країн / О.О. Джалилов // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 3(2). – С. 132-139.
12. Article 109, Treaty on European Union [Electronic source] // Official Journal of the European Communities. – № 191. – 29 July 1992. – Access: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>.
13. Конвергенція економічних моделей Польщі та України : монографія / [за заг. ред. Д.Г. Лук'яненко, В.І. Чужиков, М.Г. Вожняк та ін.]. – К. : КНЕУ, 2010. – 719 с.
14. Економічний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://abc.informbureau.com/html/eiaadaaioess.html>
15. Корольчук Л.В. Економічна конвергенція регіонів як необхідна умова поглиблення процесів активізації транскордонного співробітництва / Л.В. Корольчук // Економічний форум. – 2012. – № 3. – С. 192-196.
16. Міжнародні фінанси : підручник / Рогач О.І., Філіпенко А.С., Шемет Т.С., Амалян Н.Д., Боринець С.Я. ; За ред. О.І. Рогача. – К. : Либідь, 2003. – 784 с.
17. Зверев Д.В. Субфедеральная фискальная политика в России: межрегиональные различия и связи / Зверев Д.В., Коломак Е.А., Московский обществ. науч. фонд, Сиб. центр прикладных экон. исслед. – М., 2010. – 102 с.
18. Вахович І.М. До питання обґрунтування сутності регіональної конвергенції сталого розвитку / Вахович І.М., Ропотан І.В. // Економічний форум. – 2013. – № 4. – С. 50-54.
19. Мікула Н. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС : монографія / Мікула Н. – Львів: Ліга Прес, 2009. – 436 с.
20. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку: посібник для післядипломної освіти / Леонід Григорович Мельник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 383 с.
21. Комарницький І.Ф. Теоретичні основи конвергенції країнових моделей в умовах глобалізації світового господарства [Електронний ресурс] / І.Ф. Комарницький, В.Н. Підгірна. – Режим доступу: http://bsfa.edu.ua/files/konf_november/komarnyzkyj_pidhirna.pdf
22. Мельник А. Структурні дисбаланси розвитку економіки регіонів України / А. Мельник // Журнал європейської економіки. – 2012. – Том 11 (№1). – С. 115-137.
23. Л. Евстигнеева. Второе дыхание теории конвергенции [Электронный ресурс] / Л. Евстигнеева, Р. Евстигнеев. – Режим доступу: http://sbiblio.com/biblio/archive/evstigneev_teorkonvergenc/
24. Van de Coevering C. Structural convergence and monetary integration in Europe [Electronic source] / Van de Coevering C. – De Nederlandsche Bank // MEB Series. – № 20. – December, 2003. – Access: <http://econpapers.repec.org/paper/dnbmebser/2003-20.htm>.
25. Біла С.О. Економічні передумови інтеграції України до ЄС / С.О. Біла // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2004. – № 2. – С. 7–12.
26. Артьомов І.В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України : монографія / І.В. Артьомов. – Ужгород : Ліра, 2009. – 520 с.

References

- 1 Syshchuk, A.A., Dedeliuk, K.Yu. and Motovylska, L.I. (2008), "Economical Convergence: the European Context for Ukraine", *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, no. 6, pp. 168-172.

- 2 Kowalik, T. (2000), *Współczesne systemy ekonomiczne: powstawanie, ewolucja, kryzys* [Contemporary economic systems: emergence, evolution, crisis], Wyd. WSPiZ im. L. Koźmińskiego, Warszawa, Poland, 355 p.
- 3 Landreth, H. and Colander, D. (2012), *Historia myśli ekonomicznej* [History of Economic Thought], Wyd. Naukowe PWN, Warszawa, Poland, 595 p.
- 4 Galbraith, J.K. (1969), *Novoye industrialnoye obshchestvo* [New Industrial State], Moscow, Russia, 453 p.
- 5 Bakingham, W.S. (1958), *Theoretical Economic Systems. A Comparative Analysis*, N.Y., 484 p.
- 6 Marini, M. (2004), *Convergence of candidate countries to European Union: an analysis on industrial production using dynamic factor model*, Working papers and studies, European Commission, 11 p.
- 7 Bulatova, O.V. (2010), "Methodological approaches of research of trade and economic component of regional economic processes", *Problemy i perspektivy razvitiya sotrudnichestva mezhdru stranami Yugo-Vostochnoy Yevropy v ramkakh Chernomorskogo ekonomicheskogo sotrudnichestva i GUAM: sb. nauch. trudov*, pp. 82–86.
- 8 Korniev, M. (2012), "Methods of investigation of the convergence of economic systems", available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2012_1/files/EC112_03.pdf. (access date August 05, 2016).
- 9 Vinokurov, Ye.Yu., Libman, A.M., Lombardzhi, F. and Maksimchuk, N.V. (2009), *Sistema indikatorov yevraziyskoy integratsii* [The System of Indicators of Eurasian Integration], Almaty, Kazakhstan, 160 p.
- 10 Lekhina, I.V., Lokshina, S.M., Petrova, F.N. and Shaumyan, L.S. (1964), *Slovar inostrannykh slov* [Dictionary of foreign words], 6th edition of revised and supplemented, Sovetskaya entsiklopediya, Moscow, Russia, 784 p.
- 11 Dzhallilov, O.O. (2013), "The economic convergence as an indicator of integration of countries", *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, issue 3(2), pp. 132-139.
- 12 Article 109 (1992), "Treaty on European Union", *Official Journal of the European Communities*, no. 191, available at: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>. (access date August 05, 2016).
- 13 Lukianenko, D.H., Chuzhykov, V.I., Wozniak, M.G. et al. (2010), *Konverhentsia ekonomichnykh modelei Polshchi ta Ukrainy* [Convergence of economic models of Poland and Ukraine], monograph, KNEU, Kyiv, Ukraine, 719 p.
- 14 Economic Dictionary, available at: <http://abc.informbureau.com/html/eiiaadaaioess.html> (access date August 05, 2016).
- 15 Korolchuk, L.V. (2012), "Regions economic convergence as a prerequisite for deepening the process of trans-border cooperation of intensification", *Ekonomichnyi forum*, no. 3, pp.192-196.
- 16 Rohach, O.I., Filipenko, A.S., Shemet, T.S., Amalian, N.D. and Borynets, S.Ya. (2003), *Mizhnarodni finansy* [International Finance], textbook, Lybid, Kyiv, Ukraine, 784 p.
- 17 Zverev, D.V. and Kolomak, E.A. (2010), *Subfederalnaya fiskalnaya politika v Rossii: mezhtseionalnyye razlichiya i svyazi* [Subnational fiscal policy in Russia: interregional differences and relations], Moscow Public Science Foundation; Siberian Center for Applied Economic Research, Moscow, Russia, 102 p.
- 18 Vakhovych, I.M. and Ropotan, I.V. (2013), "Questions to study the essence of regional convergence of sustainable development", *Ekonomichnyi forum*, no. 4, pp. 50-54.
- 19 Mikula, N. (2009), *Problemy rozvytku transkordonnoho spivrobotnytstva Ukrainy v umovakh rozshyrenoho ES* [The problems of development of transboundary of cooperation of Ukraine in the conditions of an enlarged EU], monograph, Liha Pres, Lviv, Ukraine, 436 p.
- 20 Melnyk, L.H. (2006), *Osnovy stiikoho rozvytku* [Fundamentals of sustainable development], handbook for postgraduate education, VTD "Universytetska knyha", Sumy, Ukraine, 383 p.
- 21 Komarnytskyi, I.F. and Pidhirna, V.N. "Theoretical foundations of the convergence of country models in the conditions of globalization of the world economy", available at: http://bsfa.edu.ua/files/konf_november/komarnyzykj_pidhirna.pdf (access date August 05, 2016).
- 22 Melnyk, A. (2012), "Structural imbalances of economic development of regions in Ukraine", *Zhurnal yevropeyskoi ekonomiky*, Vol. 11, no. 1, pp. 115-137.
- 23 Evstigneeva, L. and Evstigneev, R. "The second wind of convergence theory", available at: http://sbiblio.com/biblio/archive/evstigneev_teorkonvergenc/ (access date August 05, 2016).
- 24 Van de Coevering C. (2003), "Structural convergence and monetary integration in Europe", available at: <http://econpapers.repec.org/paper/dnbnmbser/2003-20.htm>. (access date August 05, 2016).
- 25 Bila, S.O. (2004), "Economic prerequisites of integration of Ukraine into the EU", *Derzhava ta rehiony. Ser.: Ekonomika ta pidpryyemnytstvo*, no. 2, pp. 7–12.
- 26 Artomov, I.V. (2009), *Transkordonne spivrobotnytstvo v yevrointehratsiinii stratehii Ukrainy* [Transborder cooperation in European integration strategy of Ukraine], monograph, Lira, Uzhhorod, 520 p.